

ФИЛОЛОГИЯ ҒЫЛЫМДАРЫ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PHILOLOGICAL SCIENCES

FTAMP 17.01.07

ҚАРА ТЕҢІЗДІҢ ЖЕҢІС ТОЛҚЫНДАРЫНАН ТУҒАН ЖАУЫНГЕР ӘЙЕЛДЕР
(АЛТЫН ТЕРІ ЖӘНЕ АМАЗОНДАРДЫҢ КӨЗ ЖАСЫ)

А.ДАШМАН^[0000-0002-9694-3518]

Джелал Баяр университеті, Маниса, Түркия

e-mail: alidasmann@hotmail.com

Аңдатпа. Сандық ғасыр, Z буыны, жасанды интеллект, гибридті робот, жаһандану және т.б. тұжырымдамалар термині басым болған осы кезеңде жеке адамның және қоғамның өмір салты мен қабылдауындағы түбегейлі өзгерістерге қарамастан, Р.Якопсонның жазбаша және вербальды байланыс кодында алты элементтің бірі (жіберу, хабарлама, спикер, қабылдағыш, арна, код) «арнаның» көптеген әртүрлі нұсқалары пайда болды. Сары парақтары бар кітаптардың орнына электронды кітаптар, ал әріптердің орнына видео телефондар алынды. Әдебиет пен бейнелеу өнерінде нақтыдан дерексіз, виртуалды шындыққа бағыт басталды. Кофеханаларда жыршылар айтқан эпостар, аңыздар, мысалдар мен ертегілер сатып алушыға берілетін кең және еркін қиялды, кино мен музыкалық өнерді ұялы телефонға сыйғызу арқылы. Бұл процесс жеке адамдар мен қоғамдарды жалпы өмір сүру кеңістігі мен сезімдерінен бөліп, оларды оқшаулайды. Өткен ғасырлардағы мифтік эпостардың, аңыздардың, мысалдар мен ертегілердің байланыс арналары өзгерсе де, олар кинода, музыкада және бейнелеу өнерінде, сондай-ақ жазбаша және ауызша сөйлеу түрлерінде әртүрлі формалар мен нұсқаларда қайтадан өмірге келеді. Олар тарихтың қараңғы кезеңдерінде қалса да, бүгінгі өнер мен әдебиет үшін таптырмас шабыт көзі болған мифология, эпос өзінің өміршеңдігі мен әсерін әлі күнге дейін сақтап келеді.

Түйін сөздер: Амазондар, Алтын тері, Геракл, Керабус, Митридаттар, Тор, Ниоб.

Кіріспе. Жазушы Мурат Акиол жазған «Алтын тері және амазондардың көз жасы» романы: Ежелгі Анадолы, Грекия мен Орта Азия, Алтай мифтері мен батырларының мәңгілік шытырман оқиғалары, мазмұны, формасы мен стилистикалық ерекшеліктерімен түрік романтизміндегі әртүрлі ізденістерді қамтиды.

Шығармада Қорқыт ата, Орта Азия түрікшілдігі мен мифологиясынан туындаған әңгімелер, эпостар, Анадолы мен Гректің ежелгі дәуір әдебиетіндегі Илиада, Одиссей дастандары, Троя соғыстармен өрілген негізгі мәтіндердің дереккөздері мен көркем әдебиетпен тарихи кейіпкерлер қайтадан өмірге келді. Акиол өзіне қызмет ететін және анахронистік құрылымның астында жасырылған қарапайым және шынайы стильмен ол өзін және оқырманды Алтын теріні іздейтін Геракл, Тор және Митридат сияқты кейіпкерлердің

оқиғаларына әкеледі [1, 188-189]. Жазу, түсіндіруден басқа, өзінің тарихымен өмір сүреді және оқырманын тірілтеді. Басқаша айтқанда, оның өзі романның ішіне еніп кетеді.

Акиол өзінің романына шабыт беруді Гиресунға Еуропадан демалуға келген досының оны Гиресун қамалына апаруы мен оның төрт мың жылдық қабырғаларында серуендеумен байланыстырады. Онда құлып пен қамал туралы аңыздар айтылады. Қамал астындағы ежелгі ғибадатхана қирандылары, шіркеулер, құрбандық үстелі мен қабырғалары бар Гиресун аралы (Аретия) және теңіз түбінен осы аралға дейін дәліздерде жүргенін сезеді. Дәліздерде және үлкен жерасты бункерлерінде қиян-кескі шайқасқа қатысатын Амазондардың найзалары, семсерлері мен қалқандарының шиқылдаған дауысын естиді. «Манас» эпосын айтатын жыршы Манасты түсінде көруі, ақын болатын жас жігіт түсінде ақсақал не шебер ақынды түсінде көруі сияқты... Ол үйге оралғанда, түсінде мифтер мен аңыздарға толы осы аралда адам жейтін құстармен соғысады. Ол Амазондармен ат үстінде Троя қаласы қабырғаларының түбінде жаулармен иық тіресте шайқасты.

Мурат Акиол романға дейін ол мифология, аңыз және өзі өмір сүрген қала тарихы туралы қарқынды зерттеулер мен оқу кезеңіне енеді:

«Мен бұл романды жазған кезде өзім үшін үлкен мақсат қойдым... Дегенмен, жолым қиын әрі ұзақ... Бас тартуға жақын уақыттар, ұйқысыз түндер, және тарихқа опасыздық жасамау үшін мен қайтадан басына қайта оралдым және ежелгі уақыт аралықтарымен, оқиғалармен және кейіпкерлермен күрестім...» [2, 5-6].

Романның басты тақырыбы – жауынгер Амазондар. Геродот, Диодор, Аполлоний, Паусания секілді маңызды тарихшылар классикалық және грек мифологиясында жауынгер әйелдер деп аталатын Амазондардың туған жерлері Қара теңіз жағасындағы Темискира (Терме) болғанын көрсетеді.

Өзі тұратын қалаға деген махаббатпен байланған жазушы Акиол ежелгі кезеңдегі Гиресунға да бей-жай қарамайды. Синоп патшайымы қатыгез анасы мен ағасының қаһарынан қашқан Митридастың көзімен сарайы, теңізі, жасыл желегі, сауда мен айлығымен Керасусты қарапайым тілмен сипаттайды. Мурат Акиол жауапсыз сүйетін өз қаласына адалдығын осы романымен көрсетеді:

«...Қиын күндік жолдан кейін, биенің басындай теңізге басын тіреген қала кішкентай қырдан өткен соң алыстан көрінді. Бұл жер – Керасус еді...» [2, 224-225].

Тау-кен, егіншілік және қолөнермен өмір сүретін халықтарға қатысты ерекше ақпараттан басқа Қаратеңіз бен жағажайда өмір сүретін адамдарға тән қасиет және дәстүрлердің жарқын мысалдарын келтіреді:

«...Таулы өлкелердегі өте бай ормандардан алынған және өте көп кеме жасауға қолданылған, атағы алыстарға жеткен ең сапалы ағаштарды басқа жерге жөнелтетін порты бар

еді. Порт қамалдың етегінде болды және тұрған жерден атрап керемет көрінетін. Бұл порттан ұзақ және биік таулардан әкелінетін түрлі байлықтар жөнелтілетін. Жергілікті халықтың егіншілігі мен сауда-саттығы да болды...» [2, 228-230]

Романда негізгі тақырып Амазон жауынгерлері болғанымен, Синоп патшасы Митридат Алтын теріні іздеген гректер айналасында болған және бірнеше тармақтармен сәтті байланысты тақырып бірлігін толықтыратын әңгімелер тізбегі роман фантастикасына бояу қосады және жан шынайылықты қамтамасыз етеді. Тақырыптар мен оқиғалар хронологиялық ағыннан гөрі, тақырып бойынша еске алу сипатталады [3, 352-353]. Амазон жауынгерлерін Троя соғысына барып әскерлерінің жартысынан көбін жоғалтып аралға қайтардағы Ниобтың Торға деген махаббаты, Алтын тері іздеудегі Гераклдың шытырман оқиғасы кезінде Митридат патшаның бала кезінен өмір сүру үшін күресі және патшалықты жаңадан қолына алуы туралы әңгімелер мен кезеңдерді қамтыса да, ол көркем әдебиеттегі қосымша жағдайды ұсынады. Әңгімелеудегі еркін тәсіл, коннотативті тасымалдау, тақырыптан тақырыпқа көшу, өткенге оқырман назарына ұсынылған керемет іздермен қайта оралады және әр тараудың негізгі тақырыбы мен тақырыпшасы бойынша тәуелсіз құрылған әңгімелер мен жеке әңгімелердің түйін бөлігі, ақырында басты тақырып – Амазондардың айналасына шоғырлануы және романды ішкі динамикасы тұрғысынан шынайы бейнелеуде толқу мен эмоция режимін жоғары көтереді.

Амазондар, Троя мен Алтын тері

Жазушы, қайсар, батыл жауынгер Амазондардың шығу тегі бойынша Алтай тауларынан Қаратеңізге келгендігі, түркілердің аталары бір болуымен қоса кейбір жазбалар кездеседі. Роман қазіргі кезде Гиресун аралы болып табылатын Ариаста (Аретия) сарай қабырғаларын күзететін сақшыларды найзалы Инна мен Торға құмар махаббаттың болуы Ниобтың сипаттауымен басталады. Соғыста оқ ату үшін оң жақ кеуделері кесілген еркектерге соғыс ашқан бұл әйелдердің аралына еркектер мүлдем кіре алмайды. Ұрпақтары жалғасу үшін жылына бір рет болу үшін Мария құдай (мамыр) айының жиырмасы күні Керасустың (Гиресун) Тор топырақтарындағы еркектер қайықтармен аралға келеді және жылдың тек осы күні Амазон әйелдерімен бірге болады.

Синоп пен Керасус патшасы V Митридаттың жеке ұстасы Пелия, Амазондардың патшайымы Пантезияға Троя патшасы Приамнан хабар алып келеді. Гректер Трояға соғыс ашты және содан кейін финикиялықтар, фригиялықтар, лидиялықтар, троялықтармен бірге соғысады. Амазондардың да өздеріне көмектесуін сұрайды. Пантезия патшайым елшінің хабарын жақсы қабылдайды. Олар өздерінің атты әскерін дайындап, Буланчак, Першембе, Орду, Терме арқылы өтіп, Амисосқа (Самсун) жетеді. Джуниос Джунода (маусым) айында Трояға жетеді. Троя патшасы Приамның екі ұлы Гектор мен Парис Амазон патшайымы

Пантезия сіңлілерінің ұлдары еді. Әйелқұмар Парис Спарта патшасы Менелайдың әйелі Еленаға ғашық болады және олар Тройға қашады. Спарта патшасы, Грекия патшасы Агамемноннан көмек сұрайды және Трояға соғыс ашады. Бұл әскерге Итака патшасы Одиссей де қатысады. Амазон патшайымы Пантезия Троя патшасының сарайындағы өзіне жайылған дастархан басында Троя патшасымен бірге дұшпандарға қарсы соғысатынына ант ішеді. Ағасы Гектор сияқты батыр әрі күшті емес Парис сұлу Елена үшін Меленоспен жекпе-жекке шығатын аланды қорқақтарша тастап қашады. Гектор болса, Айхуллуспен болған жекпе-жекте өледі. Бұл соғыста Амазондар, Акиби, Бремуса, Дериное, Харматое, Полемуса, Антиброт және Клете сияқты қорықпайтын жауынгерлермен бірге он екі командир мен әскерлерінің жартысынан айырылады. Ұлы қолбасшы Электра патшайымсыз қалған әскермен Аретия аралына қайта оралады.

«Айниан» сарбаздардың арасында ант беру арқылы Амазондардың жаңа патшайымы болып сайланады. Айниан патшайым бір түс көреді және түсін ұлы жауынгер Электраға айтады.

Бұл кезде шығыстан келген киммериялықтар соғыстан әлсіреген Амазондар үшін үлкен қауіп төндіреді. Колхис жері (Грузия), Меотис көлі (Азов теңізі) аймағын мекендейтін киммериялықтар Гомерді (Қырымды) басып алу арқылы оны өз орталығына айналдырады. Фригия патшалығын қиратады, Гордиан патшасы Мидасты қатты жеңіліске ұшыратты. Патша шыдай алмай, өз-өзіне қол жұмсады. Амазондар киммериялықтармен қатты шайқасқа түседі. Электра соғыста қайтыс болады. Қарулас жолдастары аралдағы Фокос монастырінің бақшасына жерлейді. Амазондардың киммериялықтармен соғысын пайдаланған римдіктер аз ғана әскері қалған аралды қоршауға алады. Тордың сүйіктісі командир Ниоб теңізден келген римдіктерді атқылайды. Тор бұл қанды соғысты Ақсу өзенінің жағалауынан тамашалайды.

Амазондар аралды қоршап алған римдіктер мен киммериялықтармен шайқастан кейін тағы бір соғысқа тап болады. Термедон (Терме) өзенінің жағасында Рим флотының қолбасшысы Лукуллус батыстан Помпей мен Аквилдің әскеріне қосылып, амазондармен үздіксіз соғыс жүргізіп, соңында амазондар қатты жеңіліске ұшырады. Айниан патшайымның түсі шындыққа айналады және өлер алдында балалық шағы көз алдынан өтеді: «...Алыстан бұлдырап кішкентай қыз қанды теңіздің ортасында қол бұлғап тұрды...» Амазондарды тұтқындап, құл ретінде сату үшін Эгейге жүзіп бара жатқан кемеге отырғызады. Айнианнан кейін патшайымдыққа үміткер Иполита жолын тауып қолын шешеді және достарының да қолдарын шешіп, кемедегі римдіктерді қылышпен қырып, бостандыққа қол жеткізді.

Геракл қатардағы бір ұры, арманы мен қалауының артынан жүретін рақымсыз, ереже білмейтін бір характер. Грекияда себебі белгісіз бір жағдайда есінен танып әйелі мен үш баласын өлтіріпті. Күнәға батқан Геракл өкінеді. Грек халқы күнәдан тазару үшін Лерна

көлінің құбыжығы Гидраны өлтіру, Артемиданың Кирен бұғысын аулау сияқты қиын, адамзаттың қолынан келмейтін он екі тапсырма береді. Геракл барлық тапсырманы орындайды және Грекияға қайтады.

Роман «Алтын тері» әңгімесімен басқаша қарқын алады. Салоники маңындағы кеме зауытында ұлы ұста Аргос кеме жасайды. Кемені жасаудың үлкен әрі маңызды себебі бар. Романда оқиға баяндалатын сәттен бастап өткен шаққа қарай баяндау бар. Ежелгі Грекияда Эсон алаяқтықпен патша болған көкесінен патшалықты сұрайды. Көкесі Колхис жерінде Алтын теріні қай уақытта алып келсе, сол кезде патшалықты беретінін айтады. Эсон Алтын теріні іздеу үшін Аргос ұстаға үлкен және жабдықталған кеме жасауын сұрайды.

Алтын жүннің жұмбақ тарихы басқаша баяндалады: көп жылдар бұрын Нефеле атты сұлу да мейірімді жары бола тұра Оркаменос қаласының патшасы Атамас басқа бір қаланың ханшайымы Иноға ғашық болып қалады. Оған да үйленіп, сарайға алып келеді. Екі ұлы дүниеге келеді. Қызғаншақтық пен таққа ұмтылу басым түсіп Атамас пен Нефеленің ұлдарын өлтіру үшін жоспар құрады. Фермерлерге таратылатын тұқымдық бидайды жасырын түрде қуырып таратуға көмектеседі. Бидайлар шықпай қалып, елде аштық басталады. Халық арасында аштық пен үлкен қиындықтар басталады. Дін қызметкерлеріне пара беріп, Нефеленің ұлдарын құрбан етілуіне патшаға қысым жасайды. Патша шарасыздықтан көнеді.

Жаза күні құрбандық шалатын орынға Хелл мен ағасы Прикосты өлтірер алдында көктен саф алтынмен қапталған бір қошқар түседі де екі ағайындыны аспанға алып кетеді. Бұл жерде Ислам дінінде кездесетін Ибраһим пайғамбар мен Исмайл пайғамбар қиссасына сілтеме бар. Жолда Хелл Элленпонт (Чанаккале бұғазы) дейтін бұғазда жоғарыдан суға түсіп кетіп, тұншығып өледі. Осы себепті бұл бұғазды Элленпонт деп атайды. Қошқар Прикосты Қара теңіздің оңтүстігіндегі Колхис елінің патшаны Эйтске алып барады. Патша Прикосты қызына үйлендіреді. Прикос өзін алып келген алтын қошқарды құрбандыққа шалып, патшаға сыйлайды. Патша бұл асыл теріні Адеске арнап, қасиетті тоғайдағы емен ағашына шегелеп қояды. Терінің кейінгі тағдыры белгісіз, бірақ сол жерде болғанына сенеді.

Алтын тері оқиғасы мен Эсонның оны іздеуі, Геракл авантюристі гректердің шытырман оқиғасынан кейін Аретия аралындағы амазондарға қайта оралады:

Ипполита патшайымнан айырылған амазондар Миринді жаңа патшайым етіп сайлайды. Мирирге V. Митридат патшаның қызметшісі келеді және гректермен дос болуын сұрайды. Мири аралдарына келгісі келетін грекиялықтарды қаламаса да ұсынысты қабыл алған сияқты көрінеді.

Бұл арада капитан Ясонның қол астындағы «Арго» кемесі Гиресун аралына қарай жолға шығады. Мақсаты Алтын теріні табу. Өзінің атышулы жауынгерлерімен бірге Геракл де олармен бірге саяхат жасайды. Дауылды және мазасыз саяхат жасай отырып, олар Эгейдегі

Амазондар сияқты әйелдер тұратын аралға зәуір тастайды. Азық-түлік қамтамасыз етіп болған соң, Чанаккале, Мармара мен Бұғазды жүзіп өтеді. Геракл Босфорда (Станбул бұғазы) бұларды күтіп тұрған құбыжық Амыкосты Чалкадонда өлтіреді. Кемедегі көріпкел Идман қария қайтыс болады, олар дәстүр бойынша теңізге тастайды. Неге екені белгісіз, аспаз Кале өлгеннің артынан теңізге бір уыс бидайды шашады.

Арго кемесі ұзақ, қиын және ауыр оқиғалардан кейін Эйтс патшаның Колхис еліне келеді. Патшаның қызы Медея Аргоның капитаны Ясонға ғашық болады. дея жақындаған кезде ешқандай қару жұмыс істемейді, оны Ясонның бүкіл денесіне ысқылайды. Ясон патшадан Алтын теріні сұрайды. Ол да қиын шарт қояды: а) Аузынан от шашқан өгіздерді бағындыру арқылы үлкен алқапты жыртады. б) Бір айдаһарды өлтіреді, тістерін топыраққа егеді, бұл тістерден шығатын жауынгерлермен соғысып, оларды жеңеді, т.б.

Ясон шарттарды қабылдайды және орындайды. Патша қызының Ясонға көмектескенін түсінеді. Медея Алтын теріні күткен Серпентен жыланды ұйықтату арқылы теріні ұрлайды. Аргоға мініп, Ясонмен бірге Арестің Арейт аралына тура жолға шықты. Медеяның мақсаты Алтын теріні осы аралда сақтау.

Мирин патшайым оларды күтіп алады және мереке ұйымдастырады. Ясон капитан, Геракл және кеме экипажы ішеді. Сиқыршы Медея жасырын түрде кемеге отырып Алтын теріні алып аралға қайтады және қасиетті лавр тоғайында жасырады. Экипаж мереке күні таңертең қайтадан Аргоға отырады. Вона (бейсенбі), Ясон дауылға ұшырап, кемелері батып кетеді. Аңыз белгісіз жерде жоғалады.

Бұл бөлімде Синоп патшалығынан өз анасы мен туысын өлім қаупінен қашқан кішкентай Митридаттың Керасусқа күтушісімен келуі Тордың көмегімен Керасус ормандарында өсуі, Синоп патшалығын қайта жеңіп римдіктер мен басқа халықтарға жасаған соғыстарын түсіндіреді:

Синоп сарайында кішкентай Митридат өз анасы мен туысы өлім қаупіне қарсы тұрады. Әкесіне у беріп өлтіріліпті. Оның күтушісі оны сарайдан алып қашқысы келеді. Бір күні Митридатты құшақтап сүйеді, оны күтушісіне жеткізіп, сарайдан алып кетеді. Кішкентай Митридат өзінің күтушісімен жолға шығады, жолда олар ағаштан жасалған кішкене лашықта тамақтанады. Қиын жолдан кейін олар Керасусқа келеді.

Күтушісімен Керасусқа қашқанын білген мейірімсіз өз анасы Леодис Синоптан патшалықтың жазалаушы жауынгерін жібереді. Перис оның орманға қашып, жасырынғанын қалайды. Орман ішінде аулаған аңдардың етін жеп тірі қалады. Қарақұйрық аулап жүргенде оған аю шабуыл жасайды. Тор оны аюдан құтқарады.

Митридат жеті жылдан соң Гиресун қамалының жағалауына жетеді. Төрт көз болып жолын тосқан күтушісімен кездеседі. Митридат бұл жерге патша болады. Ол Синопаға кек алу

үшін барады. Досы Тормен бірге Синоптың қабырғаларын қиратады. Қатыгез туысы мен анасын өлтіріп, Синопты алады. Күшті патшалық құрған Митридат римдіктермен соғысады. Пайғамбарлықтар әрқашан оның күшті патша болатынын айтады. Қара теңіздің солтүстік пен шығысындағы барлық Эллин қалаларын варвар халықтарынан құтқарады. Колхис жері Армения, Минор және Парядес тауларының бойында тұратын барлық тайпаларды бағындырады. Халқына өте жақсы патша болады.

Автор Митридаттың халқына деген әкелік қамқорлығы мен мемлекет басқару туралы абыройлы ұстанымын сипаттай отырып, ол бүгінгі басшыларға сілтеме жасайды: «Халқы мен әскері жақсы көретін Митридат «Эвфоратор» (жақсы әке) дәрежесін алған патша болды. «...теңізге түсірілген әрбір кеме, құрлықта дайын тұрған әскер, халық пен өзінің сенімін нығайтты» [2, 255-257].

Римдіктермен I Рим-Митридат соғысы да Анадолының ортасында Помпейполос жазығында (Тас көпір) болды. Митридаттың әскері дұшпандарын қылыштан өткізді. Битния патшасы Никомед қашып зорға құтылады. Апамела Киботос қаласына сапарлап барғанда жер сілкінісі болады. Ол жердегі халыққа көмектеседі, қарыздарын кешіреді. Бұл қалада арандатушылық жасаған, халықты дүрліктірген Рим партизаны Маниус Аквилльді «есекке теріс мінгізіп» жазалайды. Анадолыда қан құстырған римдіктердің жүз елу мыңға тарта әскері өз билеушісін өлтіреді.

Бар байлығы мен күшіне қарамастан, оны өзінің ұлдары, қолбасшылары, патшалары мен одақтас болған басқа елдердің халықтары сатып кетеді. Римдік қолбасшы Лукуллуспен ұзақ жылдар бойы соғысып, соңында қызын ұзатқан Минор елінен пана табуға мәжбүр болды.

Романда Алтын терінің соңынан қуған Геракл шытырман оқиғасына қайта келеді: Арго кемесімен Грекияға қайтқан Геракл сиқыршы Медея мен қолбасшы Ясонның біраз жыл бұрын Арестің Аретия аралында Алтын тері сақтағанын естиді. Медея Грекияда ашуланған сәтте гректерге Алтын теріні қайда жасырғанын айтып қояды және айналасына тарап кетеді. Геракл уақыт өткізбей Керасусқа жолға шығады. Керасустың бір шарапханасында отырған мас адамды азаптап жатқан Тор Геракл мен бес адамын құлатады.

Тор жанжалдан кейін баласы Аяна үшін қорқады. Жан досы Тангсук жылдам жеткізген хабарда Ниобтың жасырып жүрген ұлы бар екенін патшайым мен амазондардың барлығы естігенін айтты. Ол Ниобтың бұл жағдайды мойындағанын және өлім жазасына кесілгенін айтады. Тор бұл кезде Келетзи қарияның айтқан бақыт туралы әңгімесін есіне алады. Жазушы бұл жерде қайтадан басқа нүктеде Тордың шытырман оқиғасын қорытындылайды және романдағы шытырман оқиғаның барысын өзгертетін қысқа да нұсқа тақырыпқа назар аударады:

... Күндердің бірінде Тәңірлер «Адамдар бақытты іздесін және бұл өте қымбат болсын» деп оны жасыруға шешім қабылдайды.

Бірі айтыпты: «Аспанның ең ұзақ жеріне жасырайық».

Басқасы: «Теңіздердің ең түбіне!»

Тағы бірі: «Ормандардың ең бұрышына тастайық, сол жерде қалсын!»

Ең соңында бірі айтыпты: «Жоқ... Ішінде сақтайық. Ол жерге қарау ешкімнің ойына келмес» [2, 281].

Тор қайықпен сол жерге барып, сүйіктісін құтқарғысы келеді. Бірақ бұл кезде Гераклдің өзін іздеп жүргенін біледі.

Мирин патшайым монастырь бағына Ниобты өлтіру үшін келеді және Ниобты өлтіру рәсімі орындалады. Ерлер гегемониясынан бас тартып, осы мақсат үшін өлімге дейін күрескен және қатал тәртіп пен заңдармен өмір сүрген Мирин патшайым мен әскерлері соғыс майдандарында қаһармандық көрсетіп қолбасшылары Ниобқа қаншалықты құрмет көрсетсе де ереже мен заң алдында шарасыз қалады. Бұл заңдар олардың болмысының себебі және бір рет тапталған заң мен ереже, бұл соңғысы болып қалмас. Амазон мен Амазодардың патшайымы Мириннің басындағы бұл жағдай Шыңғыс Айтматовтың «Шыңғысханның ақ бұлтты» повестінде Шыңғысханның өзі шығарған заңдар мен қатты жақсы көретін жүзбасы Ердене арасындағы таңдауда тоқтап қалады. Заңғы қайшы келген жүзбасына кешірім беру керек пе, әлде өлім жазасына кесу керек пе? Егер кешірсе, әскері мен халқының алдында өз заңдарын бұзады. Ол өзі жақсы көретін жүзбасыны өлтіргенде, ол ұлы жауынгерден айырылады. Ақырында ол жүзбасыны өлтіруді шешеді. Бұл шешімімен, ол сапарға шыққан сайын бұлт жоғалады, бақыт, құты кетеді [4, 1].

Романның бұл бөлімінде халқы жақсы көрген Митридаттың қайғылы аяқталуы: Митридатты дәрі саудагерлері сатып кетеді. Евнух Бакхидесті Керасусқа жібереді. Бүкіл отбасымен римдіктердің қолына түспей, өз-өзіне қол жұмсағанын қалайды. Олар да өз-өзіне қол жұмсайды. Осы кезде Аяна Тордың алдына келеді. Әкесі мен Гераклдың шайқасына куә болады. Геракл қасиетті жеңілмейтін белдікке ие. Аяна әкесіне Келеци өлді деп айқайлайды. Тор оның алыс кетуін сұрайды.

Керасус қамалы, Аретия аралы, Амазондар патшайымы Ипполита, Ниоб, жауынгер әйел Электра, Келетци мен Аянаға көз жасын төгеді. Гиресун қамалының көз жасы мен зарына Керасус қаласы мен Қара теңіздің қатал толқындары да қосылады. Өз ережелерімен өмір сүретін еркектерді тізе бүктірген, соғыста жеңілісті ешқашан қабылдай алмайтын арыстан әйел амазондарға да...

Автордың әңгімесін жанды, еркін және әсерлі ететін нәрсе – бұл әртүрлі елдердегі мифтер мен кейіпкерлердің шытырман оқиғаларын шебер құрастырудан ғана тұрмайды.

Дерексіз, тұтқыр, тартымды және сәнді айтудан алыс, қарапайым және жай ғана бір тілді қалап қызықты мәліметтер мен сипаттамаларға өтуі, барлық жастағы оқырмандарын, әсіресе өзін қызықты оқиғаларға баулу арқылы кейіпкерлердің ауыртпалығы, қуанышқа ортақтасу және романның соңғы бетінің соңғы сөйлеміне дейін қызығушылық, назарда ұстау болып табылады.

Романдағы миф және мифологиялық элементтер

Қоғамның терең тарихынан бастау алатын мифтер, эпос, дастандар мен ертегілер, әділдік, туырлық, жақсылық пен жамандық күресі, қаһармандық, т.б. ұғымдардан басқа эстетика, өнер және атына берген/беретін хабарлар адамзат әлі күнге дейін сақтап келе жатқан негізгі және бірегей ресурстар. Біздің дәуірімізге дейінгі адамзат тарихына тереңірек енген сайын пайда болатын миф пен эпостардың қоғам меншігі болудан қалып, барлық адамзаттың ортақ, мәдени-рухани мұрасы болғанын бұл жерде ерекше атап өткен жөн. Зүбаржат Феникс, Сібір мен Орта Азия түркілеріндегі алып Қарақұс, грек мифологиясындағы Фоникс, Иранда Симург, Үнді мифологиясында Гаруда. Миф пен мифологияға негізделген деректі және дерексіз болып табылатын кез келген құндылық, әдебиет пен өнердің алғашқы үлгісі. Гомердің «Илиада мен Одиссейі», «Гильгамеш» эпосы, Үнділердің «Махабхарата» дастаны, «Мың бір түн» дастаны, адамзаттың бүгін де, кеше де айтатын және орындайтын ең ұзақ және көлемді қырғыздардың «Манас» эпосы, «Қорқыт ата» кітабы, Циклоптар және эпостар мен аңыздардың кейіпкерлері бүгінгі өнер мен әдебиеттің нұры мен шабыты болып қала береді. Шекспирдің «Дауыл», «Қыс» ертегісі, Қажы Бекташ Уәлидің «Велайетнамесі», Фирдаусидің «Шахнамасын» мифологиялық элементтерден абстракциялау және тазарту арқылы оны бағалау мүмкін емес.

Грек және түрік мифологиясының элементтері түрік әдебиетіне де көрсетілген. Әсіресе Ахмет Хамди Танпынар Тевфик Фикрет (Промете) мен Сезай Каракочтың (Қайта тірілу) өлеңдерінде Зия Гөкалптың Қызыл алма, Алтын жарық, Якуп Кадри Караосманоглының Содом мен Гомерінде мифологияның іздері бар. Назлы Эрай «Орфей» романында грек мифологиясына мысалдар келтіргендей, өзінің «Ай сәулесі» атты шығармасында да Кехф сахабаларынан шабыт алған. Бөкет Узунер роман кейіпкерлерінің есімдерін (Су мен Жер) түрік мифологиясынан білік (Дефне Каман) пен Ұмай анадан таңдайды [5, 1].

Мурат Акиол да грек, түрік және әлемнің басқа халықтарының мифологиясынан батырлар мен олардың бейнелері тақырыбы миф пен мифологиямен тоқылған жұмысында шебер қолданады. Түрік мифі мен этносы (Аяз ата, Амазондардың атасы Темір Якуптың көктегі Тәңірлерге жалбарынуы, мақалдары, Кам: рухани діни қызметкер, көріпкел, сиқыршы, 116-бет, Елме: Соғысқа дейінгі барлау қолы, 118 бет, Костюм: Агент, барлаушы 118 бет, Альтачу: Өтірікші, 118 бет, т.б.) мысалдармен романда қандай күш, қандай ерікті басқару мен

жүйе құрылымы болса-болсын қиындықтар, ауыртпалықтар мен қорлауға ұшыраған әйелге үлгі: мықты, қорықпайтын, жауынгер әйелдік ерекшелігімен, жанама түрде болса да, амазондық әйелдер кездесіп жүрген сияқты.

Аталарының кім және қайдан келгеніне байланысты амазондар арасындағы әңгімеге патшайым араласады: «...Амазондардың күш иесі және ақсүйек патшайым тегі, өздерінен кейін келген ұрпаққа сол кездегі сөйлеген тілдерге қатысы болмаған, бірақ бұл туралы ойланғанда шешілуі өте қиын емес кейбір сөздерді үйретіпті. Бұл, мүмкін мағынасы мен мазмұны шешіліп, адресатқа берілуі мүмкін рухани мұра болар. Естелік, ұрпақтан-ұрпаққа мұра ретінде қалатын сөздер, мүмкін олардың қатал да қиын сапарларының құпиясы еді. Солай ғой? Бұл адамдар қайдан келді? Қайдан келіп, қайда барады? Аталары кім? Өмір сүру себептері мен түпкі мақсаттары қандай болды?» [2, 98-100].

Романда алғашқы бөлімдерде амазондардың этникалық шығу тегі, аталарына байланысты ерекше дерек берілмейді. Автор оқырманын қазіргі заман түсіндіруінен кейде артқа қайтып Алтайда Кучерло обасын айналасында жүру Белинчидің шетінде қуыршағы Алангуды іздеген амазондардың алғашқы атасы темір ұстасы “Темір Якуп» атымен танылған Елесеймен кездестіреді. “Темір Якуптың» Туйгун ханның қызы Алангумен махаббатына куә болуға шақырады. Темір Якуп пен Алангу – амазондардың алғашқы ата-бабалары. Автор Якуп есімімен қырғыздың ұлы Манас дастанындағы Манастың атасы Жақып ханға (Якуп) да сілтеме жасайды. Тұйғын ханның қызы Алангу батыр жауынгер ретінде тәрбиеленеді. Елесей Тұйғұн ханның жерінен Алангуды іздеп жүргенде, бұл тайпаны жаулардың қылышпен қырып тастағанын көреді. Баласының өлгеніне сенбейді. Ол басын аспанға көтеріп жалбарынады: «...Аспанның 17 -қабатындағы Тенгри Хан, бізге не болды?» 9 -қабаттың иесі Қызылаған ше, бұған не айтар едіңіз? ... Сіз ше, 7 -қабаттағы Эльванире? Сен ше? ... 5-қабатта Қодай Йайыжы? Бірінші қабаттың күш иесі Үлкен мырза, сіз қайдасыз? Сіз бұл қирауға, қатыгездікке қалай жол бердіңіз?» [2, 113].

Темір Якуп тау беткейіндегі баласын іздеу үшін жолға шығады, шаршап саятшылықты паналайды. Фольклорлық және мифологиялық мағынада ол қазіргі қырғыз-қазақ халықтарында қыстың суық күндері мен мерейтойларында өзінің тіршілігі мен өміршеңдігін жалғастыратын «Аяз атаға» [6, 73] тап болады: «...Суықты сақтаған, суықта пайда болатын, бірақ мұқтаждар мен панасыздарға қамқорлық жасайтын бұл әулиені қасында сезді және сол сәтте ол қалай болды? Ол ғажайыпқа қаншалықты мұқтаж болды? ... Оған жақсы жаңалық қаншалықты қажет болды...

Елесей ішінен сандырақтап: «Өтінемін, Аяз ата, қасымда тұр!» – деді... «Өтінемін, Аяз хан, көмектесіңізші!» Автор Аяз ханды Алтай мен Орта Азия мифологиясында суық Тәңірі. «Аяз хан» оқырмандарына хабарлайды [2, 115].

Елесей баласын іздеуді жалғастырады. Ол биік таулар арасында қарт паганмен кездеседі және оның көмегімен Алангудыды тауып, үйленеді. Байда мен Байру атты егіз қыздары, одан кейін Алымга, Алмыла және Етиге атты қыздары дүниеге келеді. Дұшпандар таба алмайтын биік таулардың артындағы Катун өзенінің жағасындағы Кучерла жазығында бақытты және қауіпсіз өмір сүреді. Тек қыздары ғана болады. Қыздар көбейеді. Лисипп атты патшайымдары болады. Аталары оны Тэсиemi Таню (Ең ұлы) деп атайды. Бұл жауынгер әйелдер Амазондардың алғашқы ата-бабалары өз жерлерін тастап, жаулап алуды бастайды. Олар Анадолының Колхис еліне, Грек жағалауына, Кипрге және Сиыр асуы Басфоросқа (Стамбул Болғазы) дейін жетіп, оны өз иеліктеріне алады.

Акиол бұрын айтылғандай, түрік эпосында дастан, аңыз және бард (акин) дәстүрінде «түс» мотивінің терең іздерін бастан кешіруі сияқты Амазон патшайымы Айнианға да жасатады: Амазон патшайымы Айниан көрген түс нәтижесінде амазондар мен өзінің тағдыры туралы пайғамбарлыққа қарсы тұрады: «...Түсімде үлкен бір әскер көрдім... Үлкен... Өте үлкен... Алдымызға келді де барлығымызды қылыштады... Айналамнан қан ағып жатты. Мен суға батып бара жатқанымды сездім, бірақ ағып жатқан қып-қызыл қанға өте үлкен қыз бала шомылып жатыр еді. Өте бақытты еді. Бұл мүмкін емес жағдай, бірақ ол маған қарап күлді. Содан кейін кейбір жауынгерлер оны үлкен кемеге отырғызып, бағанға байлады. Ол белгісіз бағытта алысқа жүзіп кетті де көзден ғайып болды... Кеме жүзген теңіздің суы қызыл еді» [2, 134].

Шығармада тағы да ескі жауынгер амазондар айналасында ескі түріктер, кейіпкерлерді, олардың өмірге көзқарасы туралы мақал-мәтелдерден мысалдар, анадолы мен грек қолбасшыларының арасындағы диалогтарға орын алады. V Митиридатты жеңген әйгілі Рим қолбасшысы Лукуллус Помпеймен сөйлескенде амазондар туралы айтты. ... «Сізге ескі түрік мақалын есіңізге түсіруім керек». Түріктердің пікірінше, бірінші байлық – денсаулық; Екінші байлық – жақсы әйел... бірақ бұл амазондар әйел ме? ... Бұлар болса, жәндік болар. Бұл ең жақсы жыртқыш, бірақ түріктер бұл туралы қателеседі» – дейді [2, 144].

Акиол өзі тұратын қалада Тор туралы айтады және оны романдағыдай Гераклдың жауы Тормен байланыстырады. Тағы да, қаланың өзендері, таулары мен беткейлері туралы аңыз, сонымен қатар аймақтық қала атаулары, сондай-ақ аймақтық қала атауларына баса назар аударады (Керасус; Гиресун, Қасиетті Загора; Арсу жағасындағы Ақсу өзені, Хамуса тас; Хамза Стоун, Терастиос; Буланчак, Котёра; Орду, Кейп Ласон; Бейсенбі; Термедон Терме және т.б.). Ол шиенің алғаш әлемге Керасустан (Гиресун) таралғанына назар аударады: ...Тамағын қатты жақсы көретін Лукуллус Керас тауларында аң аулап жүргенде оны кездестіріп, дәмін қатты ұнатты және сол күні ол өз тамырымен алып тастаған осы жемістердің нәзік көшеттерін өз қолымен кемеге алып кетті. Кейбірі қышқыл, кейбірі тәтті, кейбірі ақ,

кейбірі қара немесе қызыл бұл жемістер Керасудан бүкіл әлемге қолбасшы Лукуллус арқылы тарайды... Гераклдың Ясон және оның адамдарымен Алтын теріні іздеуі арасында Эгей теңізінің атауы туралы аңызға орын береді [2, 51].

Амазондар мен олардың кейіпкерлерін сипаттай отырып, мифологиялық тіршілік иелерінің сипаттамалары мен атауларын қолданады. Амазонкалар патшайымы Пентеселия өз сарбаздарын трояндық соғысқа шақыру үшін шешен сөйлейді: Олар Ұлы Арестің қыздары. Ертең барлығымыз соғысқанда жабайы Ламия боламыз. Біздің улы тісімізбен шағып, кез келгенін орнынан жұлып аламыз! Біз ертеңгі соғыста Харфи боламыз, мұны ұмытпаңыз! Олар құс болып та жан алуды білетін тозақтың ең жаман өлім періштелері. Ертең біз жабайы Лупуспыз! Барлығымыз!... Мегантереонбыз [2, 54]. Патшайым ұйқылы ояу жатыр: ...Ұйқының үзілген, бірақ ауыр кезеңдерінен сол күні түстен кейін жоғалтқан барлық Амазон жауынгерлерінің Эйдолон деп аталатын елестері өтті [2, 164]. ...Сондықтан біраз күткен соң, «Римдіктердің Антересімен» сөйлестім. Таңертең жақын арада дауыл басталады және бізді қайда бара жатқанымызды білмейтін жерлерге апарады, қолбасшы. Мұны біл! – деді. Содан кейін ол өзінің жұмбақ сөздерін соңғы сөйлеммен аяқтап, кетіп қалды. Амнис Переннис – бұл шексіз ағынның аты ... «Амнис Переннис!» [2, 200].

Автор Шығыстың «Мың бір түні», түркілердің дастандары, Қорқыт ата әңгімелері, Ежелгі Грекия мен Анадолы титандарының сәтті оқиғалары, оны әсерлі көркем әдебиетпен синтездеу, қияли, утопиялық абстракциясы тірі әрі табиғи бір құрылымға айналдырып, оқырманмен біріктіру мүмкіндігін көрсетеді.

Қорытынды. Жазушы Мұрат Акиолдың «Амазонкалардың алтын терісі мен көз жасы» романы – Алтай, Орта Азия, Анадолы және Ежелгі Грек мифологиясының кейіпкерлері бірігіп, қазіргі әлемде өмірге келеді. Шығарма – көркем әдебиетпен, мазмұнымен және баяндауымен бейнелеу өнеріне айналған жазба өнердің бір түрі. Классикалық ертегілерден, эпостардан және мифологиядан алынған романда фантастикалық шындық таза шындықтан бұрын тұрады. Тарихтың соңғы бөлмелерінде қалған, жатқа айтылатын эпостар мен мифтер ет пен сүйектен жасала отырып оқырмандарымен әңгімелеседі. Жазушы романның әртүрлі фантастикасы мен құрылымымен әдеби жанрдағы жаңа ізденістерге барады. Барлық әлемдік мәдени мұрасы мифтер, эпос пен этнос бұл романның негізгі мәтіндерін шабыттандыру арқылы барлық жастағы және барлық деңгейдегі адамдардың назарын аударатын бір мысалға, бір дастанға айналды. Оның көп қырлы және көп қабатты көркем әдебиеті Анадолы, Грек және Орталық Азия түрік мифологиялық элементтерін біріктіре отырып басты кейіпкер Амазонка әйелдерінің мықты, жауынгерлік ерліктерін керемет спаттай келе үлгілі әйел бейнесімен өмір сүріп жатқан қоғам мен адамзатқа бейбітшілік пен достық туралы хабар береді. Соғыс, жеке көзқарастар адамдарды жоятынымен қоса адамдар мен қоғамның жақындарына да зиян

келтіреді. Адам өзінің көзқарасы мен тілегінің тұтқыны болудың орнына, олармен күресіп, өзінің ішкі әлеміндегі соғыста жеңіске жеткенше, өмірге мән мен құндылық қосады. Митридат әңгімесінде қызмет, лауазым, өлместік, байлық үшін өз ұлын өлтіргісі келетін патшайымның соңы өліммен аяқталады. Алтын теріні алып, әлемді басқарғысы келетін Геракл...

Роман өзінің формасы мен стилистикалық ерекшеліктері жағынан қазіргі әдебиеттің қалыптасуына негіз болған ескі классикалық үнді ертегілеріндегі Панчатантра мен Нарая жазған Хитопадеша шығармаларымен ұқсастықтарын көрсетеді. Компьютердегі «терезе» бағдарламасына ұқсас түрде бір-бірімен байланысқан тізбектердің байланысы сияқты өрілген ертегі техникасын қолданған Нараяма аралық тарауларда айтылған ертегілерге байланысты афоризмдердің кейде ертегілерге қарағанда бірінші орынға шығатынын баса көрсету сияқты әдісті қолданды. Уолтер Бенджамин: «Өткеннің шынайы бейнесі тұрақсыз. Өткен шақ енді ешқашан көрінбейтіндей болғанда алдыңнан жарқ етіп сурет секілді шыға келеді» – дейді [2, 203]. Мурат Акиолдың бір өзі ғасырлар бойы жинақталған статикалық әр суреттің семантикалық бейнесі мен тарихын өз шеңберінде сақтау шартымен әртүрлі мәдениеттерге, тарихқа және уақытқа негізделген суреттерді тақырып бірлігін бұзбай бірінен соң бірін әкелу арқылы көркем фильм мерекесіне айналдырды. Әр картинаның тірі және сөйлейтін картиналарға айналуы нәтижесінде романдағы ойдан шығарылған фантастикалық шындық табиғи шындықты төңкеріп тастады. Басқаша айтқанда, ертегі формасын сақтайтын бұл құрылым баяндаушы мен тыңдаушыны қызықты және сиқырлы шытырман әлемге тартады. Байланысты баяндау өнерінің бұл түрі классикалық араб әдебиетінің «Мақамат» түрінен де байқалады [7, 203]. Акиол жаңа буын түрік жазушылары мен оқырмандарының шығармашылық қиялын белсендіре отырып, түрік ертегілерін, эпостарын, әлемдік мифологиясы мен кейіпкерлерін жазба әдебиеттің көрнекі мерекесіне шақырады.

Әдебиет тізімі

1. Бахтияр А. Гүндебакан, Йени Түрік Әдебияты Деерлендирмелери, – Станбул: Кесит Яйынлары, 2012. – 213 б.
2. Мурат А. Алтын Пост ве Амазонларын Гөзяшлары, Анкара: Күлтүр Ажанс Яйынлары, 2016. – 304 б.
3. Ахмет Г. «Гечмич» иле «Чимди» Арасында Замансал Бир Йолжулук: Клауд Симон’ун Трамвайы, Язын ве Дейішбилим Араштырмалары, Измир: Измир Экономии Университеси Яйынлары, 2009. –352-353б
4. Аймұхамбет Ж.Ә. Шыңғыс Айтматов прозасындағы мифопоэтикалық қолданыстар. Әдебиет порталы. <https://adebiportal.kz/kz/news/view/14227>

5. Кужур И. Эдебиат ве Митоложи. Роман Кахраманлары Дергиси /<https://romankahramanlari.com/edebiyat-ve-mitoloji/>
6. Кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгү, I-том, Фрунзе: Мектеп баспасы, 1969. –73 б.
7. Айрынтылы билги ишин бкз., Висхнушарман, Панчатантра, Дүния Класиклери, Станбул, Өтүкен Яайневи, 2020.

References

1. Bahtiyar A. (2012). Gunebakan, Yeni Turk Edebiyatı Degerlendirmeleri, Istanbul: Kesit Yayınları.
2. Murat A. (2016). Altın Post ve Amazonların Gozyasları, Ankara: Kultur Ajans Yayınları.
3. Ahmet G. (2009). «Gecmis» ile «Simdi» Arasında Zamansal Bir Yolculuk: Claude Simon'un Tramvayı, Yazın ve Deyisbilim Arastırmaları, Izmir Ekonomi Universitesi Yayınları.
4. Aimukhambet Zh.A., Shyngys Aytmatov prozasyndagy mifopoetikalyq qoldanystar. <https://adebiportal.kz/kz/news/view/14227>
5. Kucur I. Edebiyat ve Mitoloji. Roman Kahramanları Dergisi /<https://romankahramanlari.com/edebiyat-ve-mitoloji/>
6. Kirgiz tilinin tushundurmo sozdugu. (1969). I tom, Frunze: Mektep baspasy.
7. Ayrintili bilgi icin bkz., (2020). Vishnusarman, Pancatantra, Dunya Klasikleri, Istanbul: Otuken Yayınevi.

ЖЕНЩИНЫ-ВОИНЫ, РОЖДЕННЫЕ ИЗ ПОБЕДНЫХ ВОЛН ЧЕРНОГО МОРЯ (ЗОЛОТАЯ КОЖА И СЛЕЗЫ АМАЗОНК)

А.ДАШМАН

Университет Джелал Баяр, Маниса, Турция

e-mail: alidasmann@hotmail.com

Резюме. Несмотря на радикальные изменения образа жизни и восприятия человека и общества в эпоху цифровых технологий, поколение Z, искусственный интеллект, гибридный робот, глобализация и т.д., один из шести элементов (отправка, сообщение, динамик, получатель, канал, код) письменного и устного коммуникативного кода Р. Якобсона было выявлено много разных версий «канала». Эпосы, легенды, примеры и сказки, рассказанные певцами в кофейнях, начали двигаться в сторону более абстрактной, виртуальной реальности в литературе и изобразительном искусстве, с широким и свободным воображением, кино и музыкой на мобильном телефоне. В статье рассматриваются основные моменты этого процесса, который отделяет людей и общества от общего жизненного пространства, и чувств. Несмотря на колоссальные изменения, которые остаются в самых мрачных периодах истории, мифологии и эпоса и которые являются незаменимым источником вдохновения для современного искусства и литературы, народное фольклорное достояние по-прежнему сохраняют свою жизнеспособность и влияние. Данное исследование придает особое внимание та мифология и

эпосы, а также их значимость в изучении истории, фольклористики и остальных немаловажных сфер социальных наук.

Ключевые слова: Амазонки, Золотая Кожа, Геркулес, Керас, Митридат, Тор, Ниоб.

WARRIOR WOMEN BORN FROM FIRST BLACK SEA WAVES (GOLDEN POST AND TEARS OF AMAZONS)

A.DASHMAN

Celal Bayar University, Manisa, Turkey

e-mail: alidasmann@hotmail.com

Abstract. Despite the radical changes in life perception of the individual and society in this period, dominated by the concepts of digital age, Z generation, artificial intelligence, hybrid robot, globalization, many different versions of the “channel” (send, message, speaker, receiver, channel, code) appeared, one of the six elements of R. Jacopson’s written and verbal communication code. The trend towards real abstract, virtual reality has begun in literature and fine arts with the help of epics, legends, examples and fairy tales told by singers in coffee shops given to the buyer with a wide and free imagination, cinema and music art on a mobile phone. This process separates individuals and societies from the common living space and feelings. Although the channels of communication of mythical epics, legends, parables and fairy tales of the past centuries have changed, they are revived in various forms and versions in cinema, music and fine arts, as well as in written and oral forms. Although they remain in the darkest periods of history, mythology and epic, which are an indispensable source of inspiration for today's art and literature, still retain their vitality and influence.

Keywords: Amazons, Golden Leather, Hercules, Kerasus, Mithridates, Thor, Niob